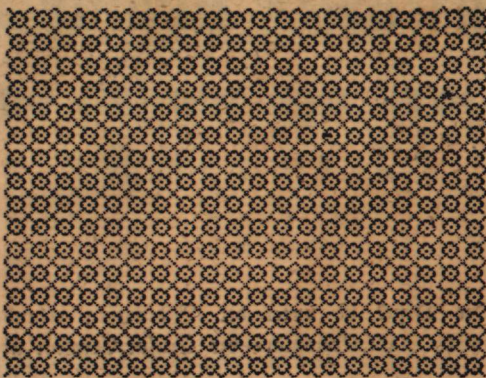

6. Schüdlöffel, Gustav Heinrich, 1798-1859

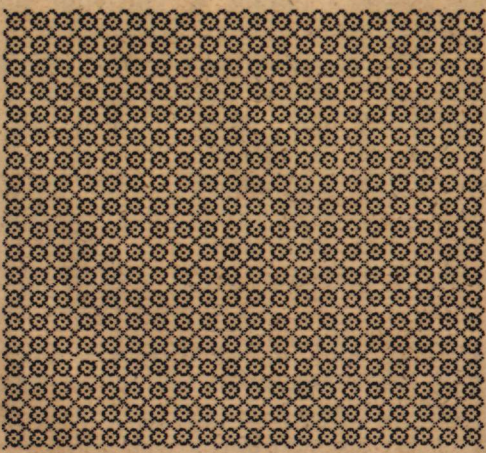
Toomas Westen [1682-1727], Lapo rahwa uso ärataja
Norra maal / [Gustav Heinrich Schüdlöffel]. - Tartu : H.
Laakmann, [tsens.1844] (Tartu : H. Laakmann). - 30,
[1] lk. ; 19 cm

REB-844/Schüdlöffel (R6i. 490)
b16339538

EST MF. 3902

Thomas Westen,
Lapo rahwa uso árataja Norra maal.

Der Druck ist unter der Bedingung erlaubt, daß die gesetzliche Zahl Exemplare der Censur-Comität übergeben werde.

Dorpat, den 22. Februar 1844.

Censor Salmén.

Tarto linnas,
trükkitud Laakmanni kullo ja warraga.

Thomas Westen,

Lapo rahwa uss ärataja Norra maal.

Norra maa, Soome keele kaa weel Turja
 ehk Kudja maaks hüütud, on nüüd Rootsi riigiga
 ühe kuninga walitsuse al, aga enne 1814mat
 aastat oli Norra maa kawa aega Taani riigi
 kuninga walitsuse al olnud. Norra maa ise
 magab wasta hulgo merd, länne ja põhja poolt
 Rootsi maa seljas, ja mõlemate riikide wahel
 jookseb pikk ja paiguti kaunis kõrge mäerind,
 nende keele: Röölä mäed. Aga Norra ja Taani
 maa, nendasamuti ka Rootsi ja Taani maa
 wahel on meri. Rootsi ja Norra maa on
 üheskoos üks suur neem, kolm tuhat wiis sada
 wersta pikkuti, aga seitse sada ja paiguti tuhat
 neli sada wersta laiuti, ja hakkab Soome maa
 põhjefest rajast lõune poole.

Norra maal elab wanast kaks sugu rahwast.
 Teine on päris Norra rahwas, kes suguwõsa
 ja keele poolest on Rootsi, ja eemalt kaa Saksa
 rahwa ligi andmas; aga teine on Lapo rahwas,
 kes suguwõsa ja keele poolest on eemalt Soome
 ja siis kaa Maa rahwa sugulased.

Ammugi jo, nüüd ligi kaheksa sada aastat teed, sai Kristi usko õpetus Norra rahwale kuulutatud, ja oli see küll esialgo enamiste paljas wäljaspidine kombe, siiski ika paljo parem ja ülem kui wana pagana usk. Lapo rahwast õpetati siis wast Kristi usko, kui õndsas Luteruse selgem õpetus oli Taani, ja kaa Norra maale weninud. Aga waest Lapo rahwast ei saanud ammugi nenda õpetatud, et kaa oleks selget usko rahwa südamesse tõusnud. Arwati neid nime poolest Kristi rahwaks, sest wanad olid ristitud ja enamiste ristiti kaa lapsi; Kristi usko kirikuidki oli nende maalt leida, — aga rahwa süda oli koguni weel umb pagana usko täis. Küll Lapo rahwas kummardasid aino Jumalat nende nähes, kes siin Maa peal nende walitsejad olid, aga salaja pidasid nemad ika oma ebausko kombes ja pidasid oma nõiad suuremaks ja ülemaks Kristi usko õpetajatest.

Oli üks Lapo laps Jeesuse Kristuse surmasisse ristitud, enamiste ika pesti kodo jälle ristmise seadust tema pealt ära, ja seda tegi üks Lapo naene, keda nimetasid Riisem = eideks. Pärast tema tembutamist wiskas lapse ema rauda ja süsi, kaa puu tükkidest ja üht sõrmust keewa wette, ja pani wiimaks sõrmust kas lapse rinna peale, kas lapse wõõle, eluks ajaks kanda, määrgiks, et oli ueste oma wanemate jumalatele pühitsetud. Ühtlasi pandi lapsele ise pagana nimi, ja seda käästi teda kõwaste kõige wõõra rahwa, aga iseäranis õpetajate eest salaja pidada.

Püha õhto sõõmaaja saakramentist osa nõudmisega polnud lugu parem ühtegi. Ennego

Lapo inimene püha lauale läks, oli tema kas kodo, kas tee peal, elawa wee allika ääres oma wanemate jumalate ees pihtil käämas, ja andeks palumas, et tahtis Issanda armo lauale minna.

Kust niisugune wastotõrkumine küll wõis tõusta? — Armas lugija! pane tähele, kust see wiga tõusis. Küll on tõsi, need kes Lapo rahwast saatsid Kristi usko heitma, mõtlesid ikka heast südamest pagana hinged Peastja juurde saata, aga nende teekäimine polnud seks selge Kristi usko tee. Jumala sõna oma mõõgaga oleks nende kurja südant pidanud ärawõitma ja ümberpöörama, aga nüüd sunniti neid poolkaudu wägise, et pidid ebauso jumalateenistust ja nõidust mahajätma. Aga mis libaliko teeldakse, seda ta himustab siis diete wäega! Kes waimust on ueks sündinud, need üksi heidawad rõõmuga Jumala ja kaa kõige ülemate käskude alla. Arwa ommeti neid, kes meie maal usus nenda kindlad oleksid! Ei neid ole kuigi palju! Ja waesed Lapo rahwas polnud ammugi sedasugust õpetust saanud, mis meie Maa rahwale saab. Gestap ei ole imeks panna, et Lapo rahwaga kawa nii waene lugu olnud. Kes neid pidid täiemat tundmist õpetama, ei osanud isegi õiget teed minna, saadik siis teisi juhutada. Norra rahwas oleks pidanud Lapo rahwast selge armastusega wastowõtma, aga nemad põlgasid neid. Teiste kohus oleks olnud waga elo kombetes näidata misugune Jumala laste auu põlw on, aga nemad tegid isegi oma kurja ja paha elo läbi Kristi rahwa nime haifema. Õpetajaiksli ei saadetud

neile niisugusi, kes elawalt oleksid püüdnud waese rahwa hinge õnnistust, waid paariks aastaks pandi hakkajaid sinna kihelkondadesse, kus oli pisut elamist, aga paljo waewa, sest kihelkondade maad olid wäega laialt ümberringi. Tulijad ja minijad olid häda pärast põhjapoolsis kihelkondades wõõra keele rahwa keskis, ja wotasid aiwa paremat paika oma rahwa maal. — Gealtap siis kaa Lapo rahwale paremat põlwe ei tulnud ega tulnudki kätte. Umbkeele õpetajad wast hakkasid pisut rahwa keelt õppima, kui neid jälle pandi teise kohta, ja waese Lapo rahwa Kristi usk polnud muud, kui paljas tembutamine.

Lapo rahwa wiha Kristi usko wasto ilmus kaa igakord, kui üks elawaks saanud Kristuse tunnistaja tuli nende südant katsuma. Nenda sündis kui Trontheimi piiskop Cerik Preedaal tuhat kuus sada wiekümne kahelsamal aastal Rootsi sõdawäe läbi omast piiskopkonnast sai äraaetud. Seesama Cerik Preedaal elas, kunni raho tehti, kolm aastat Lapo rahwa keskis ja püüdis nende waimo äratada, ja usklikude usko kinnitada. Nendasamuti sündis kaa pärast seda, kui praust Paus ja tema koolmeister Jisaaß Dolsen nõudsid rahwa waimo äratada. Mitokord rahwas ei tahtnudki Jisaaßit oma suitsuse, ja meie arust kül wäega ilge urtsikusse wastowõtta, ega temale puhkamiseks aega anda, kui tema nende maad läbi käis. Mitokord pakkusid nemad temale mitmesugu roojaga segatud rooga, kaa äramädanenud kalo, ehk hufka lainud liha süa; ei puhast wetki ei tahtnud nemad temale anda! Oli Jisaaßil

tartwis pimedada dõ ajal üle mägede minna, siis andsid nemad temale diete meelega kõige hullemad ja perukamad põhjapõdrad saani ette, et tema tee peal pidi otsa saama. Kõl tuleb nõluda, põrgo wägi on sel ajal weel kord kõik oma rammu kokokorjanud, ennego ta suutumaks pidi äralsõppema, sest tema ots oli ligi jõudnud.

Priidrik, selle nimega neljas, oli Taani riigi kuningaks hakanud, ja saatis, nii pea kui tema Lapo rahwa waesest põlwest oli kuulda saanud, üht õppinud meest, Paul Keese nimi, Lapo maale järete waatama, kuidas lugu oleks sealaste kirikute ja koolidega. Need sõnumed, mis see mees kuningale saatis, põlnud mite rõõmsad. Sellepärast wõttis Priidrik nõuaks oma poolt katsuda, mis tema jõuaks, et lugu lähaks paremaks. Warsti käs kis tema, et Trontheimi piiskop, Peeter Kroog, pidi nõu andma, kuidas Lapo rahwa hinge häda teelda. Kõl Kroog oli usin käs ko täitma. Aga selle mehe aro järele oli kõik pea tehtud, kui saaks mõnda uut wäljastpidist seadust seatud. Oleks asi tema hooliks jäänud, ei siis oleks kuningale hea soowimine suurt kaso saanud. Waid Jumal ise oli Lapo rahwa aega arwanud, ja sellepärast pidi nõud see mees nende seka saama, keda Tema nende kohta enesele oli ise riistaks ärawalitsenud.

Seesama mees oli Toomas Westen, oma isa kümne laste jäust wanem poeg, ja oli tuhat kuus sada kahesakümne ja teisel aastal Trontheimis sündinud. Isa tahtis teda ilma lisko elo põlwe kaswatada, aga poisil himo oli aiwa õppimise peale, ja wedas teda ühtepuhko kirjadesse head õpetust õppima, ja sedagi diete

salaja ja isa teadmata. Bagad Kristi inimesed olid poisi waimo wäge aratunnud ja wõtsid tema eest hoolt kanda, kurni jõuaks suure kooli peale minna.

Ugaraste õppis pois peale, ja pea oli Toomas suure kooli peal õppimas, aga — isa waljo tahtmist mõõda pidi tema tohtriks õppima, et kül tema süda igatses õpetajaks õppida ja jääda. Parajaste oli tema oma õppimist wälja õppinud, et juba pidi tohtriks jääma, siis Jumal forjas tema isa ära. Polnud temast pojale ühtegi wara järele jäänud; süiski Toomas ei olnud kaua kahe wahel, waid jättis tohtri ametit maha ja hakkas õpetajaks õppima. Waatanüüd oli kitsas kâsi kâes ja wäljastpidist rõõmo polnud tundagi, aga seestpidine inimene sai nii rõõmsa aaso peale, et wäljastpidisest enam ei saanud lugu peetudki. Ei saanud Toomas enesele muud kui kõige waesemat toitot, ja sedagi mite rohkeemat, kui iga päänä tafa. Üks wana musta karwa riidest kuub oli temal ja tema seltsimehel üheskoos, ja sellepärast ei saanud teine toast wälja mindud, kurni teine oli aralainud. Raa sest ei peetud lugu ühtegi.

Euhat seitse sada seitsmendamal aastal oli Toomas tarwilisi õppimisi õppinud ja sai kuningliku raamato koo ülewaatajaks seatud, aga — ilma palgata! — Kust ta süis pidi elamist saama? — Üks waga lefknaene pidi Jumala tahtmise järele temale abiks saama, ja see toitit ja katis teda.

Euhat seitse sada ja kunnemal aastal seati teda Trontheimi piiskopkonnas Weedõe suure kihelkonna õpetajaks. Oli tema sellesama waga

lesenaesega laulatatud, siis hakkas tema oma naese, ja selle kahe tütarlapsaga teele oma kiriko juurde. Naese wara ja mõlemad tütreid läksid laewaga eele, aga laew läks Norra maa randa hukka, ja laened wõtsid wara ja kaa wanema tütarlapse!

Beedõe kihelkonnas oli waga mehele palju tööd. Toomas Westen leidis, et seal põllul kaswas enam umbrohto kui niso, ja nisogi pead olid enamiste tühjad. Seepärast hakkas tema umbrohto wäljakiskuma ja niso hästi harima. Waata, maailma leigus pidi südametest saama ärasaadetud, aga elo wägi saama asemele asutatud! Kõige elo jõuuga hakkas tema tööle. Heledaste paistis tema südamest armastuse leet, misga tema püüdis hinged soendada ja saata Jumalat auustama; aga koguduse liikmete südametest tõusis wiha ja waeno tuli. Nenda küll pidi tulema, sest tema kattis nende waimoliko waesust lahti ja sundis neid patust põrmisele ja õige pühitsemisele, neid kes ammugi jo arwasid endid täieste wagad ja pühad olewad. Nemad kisendasid kui õpetaks tema uut õpetust, ja kaebasid sellepärast piiskopi ja kaa kuningaga ette. Ei Westen hoolinud sest ühtegi; seda enam rahwas karjus ja hullas, seda rahulitem ja julgem oli tema ise. Ja nenda siis teisiti ei wõinud tulla, waid wõit pidi wiimaks tema kätte jääma.

See wõitlemine wenis 1714ma aastani, mil kuningas Priidrik seadis ise walitsuse liikmed, kes pidid hoolt kandma, kuidas Ewangeliium saaks laiemale lautatud. Meile andis kuningas käsko isseärانىs Layo rahwa õpeta-

mise eest hoolt kanda. Olid mehed asja läbi arwanud ja mitme rahwa käest nõuu kuulanud, siis arwati kõige paremaks, kuidas ka Westen seks nõuu oli annud, koolid asutada, kus Lapo rahwale koolmeisterid saaks koolitatud. 1716ma aasta wiimsel küündla kuu pääwal seati Westenit selle kooli õpetajaks ja ühtlasi Lapo rahwa waimuliko ülewaatajaks. — Rahesugust ametit sai nenda temale antud: tema pidi Lapo rahwale kristlikud õpetajad wälja koolitama, aga ka ise nende keskis Ewangeliumit kuulutama. Kõl see oli suur ja kallis ammet! Oh, kuidas löi tema süda tema sees peksma, kui tema neid sõnumid sai! Waata, see oli temasugusele õige paras asi, et tema pidi hoolt kandma, kuidas need saaksid Issanda alla sunnitud, kes Tema wasto tõrkusid ja tormasid! Ja mis sest ka oleks tulnud, kui Issand poleks temale seks iseäraliko südame rõõmustust annud, kui Issand poleks teda jo esiotsa seks ärawalitsetanud ja walmistanud?

Nüüd oli mehiste südant ja jõudo tarwis! Hilja aego wast oli Westen Weedõe kiriko peal olles, jõudnud oma elamist oma meele järele seada, et asi oli mõnufaks lainud külmal põhisel maal, — nüüd enam ei pidanud temal raho paika ega aega olema. Pisut kül oli temal tema mele päraliseks põlweks olnud, — kellel pisut wara on, sellel on seesama seda armsam, — aga nüüd pidi seegi äralõppema ja ka see rõõm, mis temal oli olnud omastega koos elades. Nüüd tuli ka weel külmemale maale minna, kus mägede peal lumi ära ei sulat, kus talwisel ajal mõne kuu ajaks pääw ei tõu

segi; sinna, ühe rahwa seka, kes mõõra rahwa meest waritseb ja Kristi uss pärast pealegi teda wihkab. Kõl oli temal karta waewa ja häda; teadmatagi, kas enam elusalt pöörab tagasi ja saab omastega röömustada!

Weedões oli tema armsaid abimehi leidnud, kes temaga olid Jumala riigi pärast wõidelnud, ja oma kalli, tema hooleks ustud koguduse hinge õnnistuse pärast wõidelnud; — nüüd pidi tema üksi pagana rahwa seka minema, kus needki, kelle kohus oleks teda aidata, oma ilmaliko kasso, ehk ommeti oma uss leiguse pärast wõtsid tema wasto panna! — Issanda armo ja wägewa abi läbi oli tema wast jöudnud õina uskmeta ja Jumalast ärataganenud kogudust õige taewase karjatsse juurde juhata, — nüüd pidi tema seda karjusest mahajätma, ja kes teab, ehk koguni ühe palgalise hooleks! Edeste, sellel pidi wahwa süda olema, kes sealt jöudis lahkuda ja ise ennast ärasalata!

Thomas Westen oli seesugune wahwa mees. Nelsandamal pääwal pärast seda, et temale kasko saadetud, kirjutas tema walitsusele tagasi: „Jeesuse nimel! Ei ma wõta kaua liha ja werrega nõuu pidada. Jo tulewal esmaspääwal ma walmistan teele!“ Oh kui raskels pidi tema süda temale minema nende nelsa pääwa aegus. Seesama kogudus, kes kuu aasta eest tema wasto oli karjunud ja hullanud, see palus teda nüüd, palus teda oma filma weega, et tema wõtaks nende juurde jääda. Nemad palusid kuningale kõi oma warandust pooleks, kui nende hinge karjane wõiks neile jääda.

Põleks Westen omast südamest tunnud kuida see oli Issanda kutsmine, ei tema oleks võinud äraminna. Uga nüüd ajas teda Waim, et hakkaks teele. Põlnud temal siis muud teha, kui et paluks kuningalt omasugust meest oma asemele. Misfugune mõte sel ajal tema sees liikus, waata, see ilmub selgeste sest raamatust, mis tema neil päiwil kuningale kirjutas, ja kus sees, peale teiste sõnade, tema ütles: „Olen mina oma suure kuninga filmade eest armo leidnud, siis ärge saago mino pale mite häwistatud! Mina lahkun oma lambaist ja jätan üht kogudust maha, kelle wasto mino süda oli lahti kaetud, otsego nende süda mino wasto. Nemad seisawad nuttes mino ümber ja sirutawad oma käed mino poole otsego jüngrid Keisarea linnas. Nende nuto hääl tahab mind peaaego keelda neid sõno oma kuningale kirjutamast. Issegi kurwa meeslega ja silma weega kirjutatan mina; ja jõuaksin mina head südame tunnistust hoides Jumala riigi asjust lahti lüa, siis ma jääksin pikemaks seie; aga Kristuse armastus sunnib mind, ja mo kohus mino kuninga wasto wõtab meelewalda mino käest ära.“ — Kuningas kuulis tema palwet ja tema sõbr Engelhardt sai tema ja koguduse rõõmuks tema asemele seatud.

Toomas Westen pidi nüüd Trontheimis fooli pidama, et walmistaks neid, kelle süda oleks himustamas Lapo rahwale Kristi usso sõna kuulutada; aga kaa isegi pidi tema neile Ewangeliumit kuulutama, ja tema hakkas wiimise ammetiga. 1716ma aasta lehe kuu lõpul astus tema kabe noore õpetajaga, kelle südant Jumala Waim seks liigutanud, laewa, et läheks esite

Lapo ranna rahwast katsuma. Et need ranna rahwas kõik oskavad Norra keelt, siis wõttis tema mõningad Norra keele ÜBD raamatud, kaa katekismuse ja Ewangeliumi raamatud kaasa. Teekäimine wiitis nende aega heina kuuni; seks jõudsid Warango lahte, sinna, kus on Norra ja Wene maa raja.

Kes Lapo maale tahab minna, sellele on see kõige mõnufam aeg sinna saada heina kuu aeg. Jaani kuu ajal on seal alles talwe aeg, ja sui ei hakka seal enne heina kuu aega. Jaani ja heina kuu aegus paistab päike seal maal ööd ja pääwa aiwa alati. Peale seda on wõõra maa mehele tarwis tähele panna, et tema esite peab katsuma Lapo ranna rahwaga tutwaks sada. Need wõtawad ennemine wõõraid wasto ja waritsewad wõõraid wähemine kui teisid. Kes enne pole Lapo maa-rahwaga tutwaks saanud, teda nemad ei lasegi oma waese urtsikusse. Kõik kaa Lapo ranna-rahwa urtsikus (nende keele järrele: kammes,) pole paljo warjo kiita. Seinad on munakivist ja määtaist tehtud, ja üheskoos on seal sees inimesed ja elajad; kaa suitsu on paljo sees, sest keskel põleb tuli alati, et saaks sooja, ja katukses on aga weike augukene, et ei peaks paljo sooja wälja minema. Kala maksa õli põleb lambis; see annab sooja, aga kaa nii pisut walget, et wõõra mehe meelest kõik tahab kole olla. Mitmele kõi süda lõõks läikima, kui tema peaks nendega haisewaid kalo sõõma ja kasteks lambist õli walama peale. Aga pistab mees pead uksest õue, ja ei leia teist ega paremat warjo, ega himusta kaa mite õõks taewa alla palja

maa peale jääda, kül tema siis ommeti wõtab kammega leppida, ja heidab roho ja nahkade peale maha, Jumalat tänades, et waesel Lapo maal sedagi head weel leidnud.

Lapo maa-rahwas on kõik põhjapödra karjatsed, ja et nemad sellepärast alati lähewad ühest kohast teise, siis ei hooli nemad sest niigi palju, et saaksid elamist mõnusesamaks tehtud. Majaks on neil tell, nende keele: Lawo. Seitsejalased ofselised rahnud ajawad nemad maa sisse, üheksa sammo ringi, ja panewad wadmani pude peale, ja waata, lawo walmis! Niisuguses majas elab igaüks pered, ja nende tarbe riistad ja nende koerad on nende juures. Koere on igal perel ligi kaaskümmend, ja koerad magawad ise oma isandate peal, kes sooja pärast seda neile kaa ei keela mite. Noh! nenda on kamme iga jo kuninga maja lawo wasto!

Lapo ranna rahwa keskis peab wõõra maa mees esite püüdma Lapo maa rahwast sõbrustada ja neid andidega meelitada, ja nüüd on tubakas ja wiin nende meelest kõige armsamad asjad. — Wiina kuu hakust Jaani kuu otsani on Lapo maa rahwas üheksa kuu pääwad mägede peal elamas. Jaani kuu lõpul walmistawad nemad teele ja hakkawad karjad mere randa ajama, kuhu siis kaa jõuawad heina kuu hakul. Seda teewad nemad ise targo. Suwisel ajal on metsad mägede peal täis wihasi sääski, ja nende wasto saab loom ja inimene waewalt aga abi. Inimesed wõiwad oma silmad, kaela ja käed, ja kõik iho, kus neile riidid pole kätteks, tõrwaga; aga

loomade tarbeks teevad nemad tuld üles, ja loomad peavad oma pead suitsu sees. Et nende vihaste elajate eest põgeneks varjule, tuleb rahvas mägiselt maalt lagedale; pealegi räägib Lapo mees: põhjapõdr peab üksford aastas soolast wet jooma, siis lähewad sääskede munad loomade naha sees hukka. Basta surwet läheb Lapo mees oma loomadega ranna poole, ja ifa põhise jäämere poole, ja ei ialgi Rainu lahe poole. Et oma wara ja elamist saaks hoitud tuleb Lapo rahwas Warango lahte ja kõige põhise ranna äärde. Mõningane neist mõtleb küll weel teist kaso saada. Ega kõige tapetud põdrade nahka neile enestele ära ei kulu, waid muist neist sünnib kaa müa. Ranna ääres osteta neid, ja head hinda; seal sünnib kaa maja pidamiseks mõnda osta. Aga saab Lapo mees raha, siis läheb tema januseks nii kui tema loomadki. Oma janus ei otsi tema enam seda joomaega, mis Jumal mägede peale loonud, waid tema otsib wiina, tema ostab wiina ja tema joob wiina kunni kõif raha otsas. Aga maja pidamiseks ommeti midagi tarwis osta! Jo siis peab weel sugu karja loomadest äramüüma, ja mitoford mito head tükki, et kes tahtis rikas põdrata koso, põdrab koguni waene tagasi. Oleks seesugune mägede peale jäänud, poleks sääsed temale nii palju loome tapnud, kui wiin hukkas. Seda wõib igamees äraarwata.

Et nüüd Lapo mees peab surweks randa tulema, siis oli kaa Thomas Westen diete parajal ajal Warango lahte tulnud, et oma nõuu tarbeks saaks rahwaga tutwaks. Waata, nüüd need olid tema silma ees, keda näha saada

tema süda kava oli igatsenud ja kelle pärast tema tee peal mito waewa ja tüli oli kannatanud. Lihaliiko inimese filma ees neist kül polnud rõdmo. Lapo mees on pealt näha hari mata ja kui pool metsaline. Tema filma nägo on näuto. Tema löuad on laiad, tema suu on lai, tema löug teraw ja habe arw: tema otsa-efine on kitsas ja madal, kõik tema iho kuiwetanud ja tema iho karm suitsust ja tõrwest ja roojast tõmmukas. Mis temast muu rahwa filmist kõige nägusam, see on tema riided. Talwriided on temal kül aiwa põdra nahast, aga suwifel ajal peab tema wadmanist kuube, ja lai nahkroõd on temal wõõl ja nuga sees. See kuub, „kape“ nende keele, ulatab põlweni; püksid noore põdra nahast tehtud ulatawad jälle luupeksest saadik, kus üks pitk willane pael neid peab ühte nahk kapukatega, mis nende keele: „koomakärsaks“ nimetata. Peas on temal põdra nahaga palistatud willane kaapo, nende keele: „kaapir.“ — Nenda ehitatud mees on jo kaunis näukas; naesed on peaaego nendasamuti riidis. Ommeti, mis sest lugu Westeni meelest? Ei tema waadanud nende peale lihaliiko inimese filmadega, waid kui ueksündinud inimese filmadega. Aga mis seesuguse mehele neist nüüd kül pidi näukas olema? Ei pagana kumbed, ega ropo himo tõõd ei wõdinud temale rõõmuks olla; — ja ommeti oli tema meel hea, et tema nüüd seal nende keskis oli. Selgeste tunnistas seda tema lahke filmawaatamine, misga tema nende peale waatas. Nüüd ommeti oli tema selle rahwa keskis, keda helde Issand Jeesus armastas, ja kellele Tema, Westeni läbi, oma arms

tahtis näidata! Sellepärast pidi ka tema neid armastama.

Kül see oleks temale suureks rõõmuks olnud, kui ühe hoobiga neid oleks ärameelitanud; ommeti ei lootnudki tema seda mite, sest tema teadis küllalt kuidas seks palju aega kulub, enne nego neid võib sõbrustada. Esite püüdis tema diete täieste tutvaks saada kõige nende pagana kombetega ja kõige nende ebausuga. Tema tahtis seda waenlast truiste äratunda, kelle wasto tema pidi sõdima. Pea leidis tema, et Lapo rahwas pealt näha mitme muu rahwast wagasemad on. Harwaste kord kuuldi tapmist, kui pealekippujat püütud äraajada. Abiello riksumist ei leitud nende seas, ei ka mite wargust; ükski aida ette lükko ei pannud, waid riistad seisid enamiste taewa al ja sõõma wara peeti ise telgis, wahita ja lukuta. Kui wiina himo jätame arwamata, polnud neist ühtegi kangel himo tunda. Harwaste tõusis riido nende wahel ja weel harwemine taplust; ja kui seda kord tuleb, elades ei kipu nemad noaga teine teise peale, waid wõideldes püab teine teist maha wisata, ehk lükkawad teine teist jalaga, ehk kisuwad karmo, ehk küüntega filmi.

Kui nemad ka pealt näha palju ei eksinud teiste käskude wasto, ommeti astusid alati kõige muu paganate kombel esimese ja teise käso üle. Nemad pidasid ebausko ja nõidust ja peawad muist ka tänapäawani. Sest siis oli selgeste äratunda, kelleks seda tuli arwata, mis pealt näha paistis kui hea. Seesugune hea kombe ei olnud mite Jumala kartuse kaso, waid see tuli paljast laiskusest ja lihalikust arg-

dusest. Nemad ei seisnud rahus, et seda enesele oleksid nõuiks wõtnud ja südamest seda heaks kiitnud, waid tegid nenda, et ükski kiusatus neid ei wedanud. Ei nemad jätnud tapmist ega abielse rikkumist ega wargust maha, et armastus neid seda oleks keelnud, sest äratamata Lapo rahwa südamest polegi armastust leida. Ei oma lapsigi ei armasta nemad mite, ega siis kaa lapsed armasta oma wanemaid. See rahwas on peaaego hoopis tuim. Juhutub küll, et üleanneto Morra mees lööb Lapo mehe silmi, ja sedagi suure hulga Laporahwa nähes, sest tema teab et ükski ei julge tema wasto hakata. See, keda löödi, nutab ja kaebab, et tema seltsimehed seda salliwad! Pole neist muud wahwust kiita, kui seda, et suurt ja rasket waewa kannatawad.

Oli Westen äratunnud, et lugu nendega nenda, siis teadis tema kaa, mis tuli teha. Ei tema rääkinud neile ialgi, kui hulgaliste koos olid; waid katsus üksikuid õpetada seda mõõda igauks tarwitas. Siis tema saatis neid pato tundmisele, ja Jumala tõe tundmisele, ja juhatas neid pato kahatsemisele ja selle õnnistuse teele usus, mis on risti löödud õnnistegija sisse. Tundis tema kahatsemise hakatust, ei tema siis ei wäsinud mite ära, waid ajas peale, kunni Lapo mees südamest tunnistas patud üles; siis tema aitas weel hinge tõutada elawa Jumalale omaks.

Ei tema esiotsa ei olnud tulnud nende hingede kallal warsti seda tõdd tegema, ommeti tegi tema oma südame sundimise pärast, mis ta jõudis. Nüüd tema ei olnud muu pärast

tulnud, kui et saaks rahwa ja maaga tutwaks ja waataks kuhu sünniks firikud ja koolid asutada, ja mis muud tarwis oleks muretseada. Seda tööd lõpetas tema kaa ennego sügise kätte tuli, ja kunni tema walmistas teele kajo poole, Trontheimi kooli pidama, sai tema süda weel rõõmustatud sest et Lapo mehed ehitasid tema juhatamist mõõda mõningad kabelid. Siis seadis tema weel need kaks noort õpetajat, kes temaga olid Lapo maale tulnud, Ewangeliumi kuulutajaks, teist, Kield Stub nimi, idapoolse Lapo maale, teist, Jäns Wloh nimi, lännepoolse Lapo maale. Seda wiimist püüdnud piiskop Kroog keelda kaasa minemast, aga tema oli wastanud: „Kui kaa kõik kura did paneksid wasto, siiski tahan ma minna ja waestele Ewangeliomit kuulutada.“ — Mõlemad ausad mehed jäid kaa oma elo otsani oma paigale ja tegid oma tööd Apostlite jälgimööda. — Weel seadis Westen ise koolmeistriid, kes pidid ühest kohast teise ümberkäima, kaa järelekuulajad, kes pidid tähele panema, et need Lapo rahwas, kes olid ristitud, elaksid Jumala kartuses.

Edelapoolsest Lapo maast läbi minnes sai tema iseäranis tunda mis raske ammet temal oli. Kõl oli temal seal arwamata palju ja suurt iho häda ja waewa kannatada, wenedes üle järwede minnes, kus äki tuule iilid kangeste peale käiwad; aga kaa edelapoolsed Lapo rahwas ise tegid temale wäega palju tüli ja waewa. Jo mitmest ajast olid neil Risti uss õpetajad, ja loeti neid kaa Risti rahwa koguüksiks; aga kui Westen nende uss peale

Ratsus, ei nemad siis ei teadnud ühtegi ei Onnistegijast, ega aino Jumala olemisest, ja ei himustanudki sest sugusest asjast kõneleda. Opetajad seal maal olid aiwa tulijad ja minijad; ilmalikud wanemad wõtsid rahwa käest raha, ja ei keelnud neid enam oma ebausso wisid pidamast. Sellepärast oli seal pagana usk alles viete wägew. — Kül aeg jo hakkas talwistama, siiski jõudis Westen Jumala abiga weel paiguti seda alustada, mis edespidi tuli täiemine ehitada.

1716ma aasta wiendamal Talwe kuu pääl jõudis tema Trontheimi tagasi ja kirjutas rõõmsa südamega oma ülematele: „Mitmes kohas on Jumal wõito saanud. Kül teie rõõm peaks suureks minema, kui teie teaksite mito hinge teie olete peastnud, mito õpetajat teie olete äratanud, mito südant teie olete awanud, mehi wälja saates Ewangeliumit kuulutama. Ja nüüd olge julged ja lootke Jumala peale, kes teile suuri asjo on näidanud. Kül Tema näitab teile pea weel suuremaid. Jumala inglid astuwad inimese poja redelit mõõda maha ja ülesse!“

Nuu wäärt mehele kül oleks olnud soowida, et saaks jälle pisut hingata pärast seda, et nii paljo häda ja waewa oli näinud, et saaks rahuga kooli peetud ja kaa mõlemad Lapo wiisid õpetatud, keda ta oli kaasa toonud. Waid tema tuli ühest tülist teise, ja ei olnudki Lapo mehed temale seda meelehaiget teinud, mis tema oma rahwas temale tegi; sest mito püüdis tema ettewoetud nõuu ja hakatud tööd koguni ära keelda. Sest suguses waewas tarwitas Westen

wägewat finnitamist. Aga Issand on ustaw, kes ei anna kedagi kiusata enam kui tema jõuab kanda. Sellepärast sai Westen sel ajal jälle palju rõõmo sõnumid, nii kui temale parajad olid. 1717ma aasta küündla kuus sai tema kooli ülespidamiseks kõik tarwilist raha ja kulus tamist toimetatud; weel kästi Lapo maale mito kirikut ja kabetit ehitada; kaa seati, kust koolmeistrid ja Ewangeliumi kuulutajad pidid elamist saama; seati mis nende käest pidi päritama ja kuidas nemad pidid seatud kihelkondade õpetajatele abiks olema. Iga koolmeistrile sai luba antud kaks Lapo poisi, keda seks pidi kõlbuliseks leidma, koolmeistriks wälja õpetada. Wiimseks soowiti weel, et kõik koolmeistrid ja Ewangeliumi kuulutajad pidid iga suwi Poršango lahte kõkotulema, ja teine teisele teada andes, mis neile oli sündinud, üheskoos nõuu pidama, mis tuleks ettewõtta, et Jumala riik hästi kosuks Lapo maal.

1718ma aasta Jaani kuus hakkas Westen ise rõõmo täis, mõne abimehe ja mõlema koolmeistriks wälja õpetatud Lapo poisiga teistkorda teele. Esite see teekäimine ei tahtnud neile kogu ni edasi minna. Ilmad olid ikka weel talwised; ja et ei olnud laewa sinna minemas, siis jo tuli paadiga teele hakata. Tuuled olid wastased ja muist liad wägewad, nenda ei saadud kolme nädalaga mite enam kui 350 wersta põhja poole ära käidud. Aga wiimaks pidi kõik korra pärast sündima. Alstahaugus leidis Westen ühe laewa, kelle peal tema pea jõudis Warangusse.

Warangus, idapoolse Lapo rahwa kõige kuulsamal paigal sai kõik walmistatud, et

sinna saaks kirikut ehitatud, ja waliti kaa kahaksa terast poisi, keda pidi koolmeistriks kaswatama. — Taana Lapo rahwas tunnistasid oma suurt rõõmo et olid pimeduse kõitest peastetud ja tõutasid kindlaste jääda usko Jeesuse Kristuse sisse. Et mõiksid kaa oma uso ärataja wasto oma armastust ülestunnistada, siis olid nemad jo ennego tema neile tuli, kabetit ehitanud. Sinna jättis Westen ühe oma seltfimehi, Elias Heltpärf nimi, et see pidi Jumala abiga finnitama, mis tema ise oli alanud. Heltpärf kaswatas enesele kolm noort Lapo meest tulguks, ja Jumal õnnistas, mis tema ühtlaasi nendega hakkas. Teisel talwel, siis kui päike hakkas pisut üle mäe-kaljude tõusma, läks tema ühest urtsikust teise, et kaa sinnagi elo sõna wiiks. Sel ajal liikus seal raske, ühest teise hakkaja surma haigus ja tappis paljo rahwast. Oli kül surma wiha suur, ei Heltpärf ei kartnud seda poolegi, waid täieste wahwa südamega ruttas tema ühelt surijalt teise juurde, jahutas Ewangeliumi sõnaga, õpetas, manitses ja pani surijad surma wasto walmistama. Nenda ümberkäies otsis tema mitokord kibeda kange külma wasto abi, nenda, et ise põdra nahkadesse määsitud, puges lume sisse, ehk ootas kunni tuust oli hange tema ümber ajanud. Mõne aasta pärast pandi teda Frontheimi lähidale õpetama, ja kui tema teele hakkas, siis saatsid teda Warango ja Taana Lapo rahwas head tükki maad ja jätsid wiimaks nutuga teda Jumalaga.

Nii kui ülemad olid seadnud, jõudsid Ewangeliumi kuulutajad ja koolmeistriid Porsangusse

Koko, kus oli lännepoolste Lapo rahwa kuuldsam paik, ja Westen ruttas isegi seks ajaks sinna. Lapo rahwas ehitasid sinna oma kuluga kirikut; aga kooli sinna ei jõutud asutada, sest et maa-fond oli liig suur, ja rahwas elas wäega laialt. Aga sinna jäi Westeni teine seltsimees, Erasmus Rahlew nimi, ja see sai kasko, et iga aasta pidi Porsangokonna suuremad paigad läbikäima ja hoolt kandma, et kõik sün-niks korraste Kristi uss seadust mõõda. Rahlew hakkas suure hoolega rahwa keelt õppima, ja õppis pea nii selgeks, et jõudis kaa Lapo keele jutlust õõda. Kui 1719ma aasta Meli-pühil Jumala teenistuse kord oli lõpetatud, siis tunnistasid Lapo rahwas kui ühest suust: „Jumal olgo tänatud, kes meile niisugust õpetajat annud, kes meie oma keele õõlab rääkida. Nüüd wõime meie Jumala sõna äramõista, ja tahame siis kaa jõudo mõõda seda sõdamesse tallele panna.“

Rahwi mägise maale sai Altenile kirikut ehitatud. Sada kolmekümne pödraga weeti palka ülesse ja pea oli kirik walmis. Sinna jäi Westeni kolmas seltsimees, Martin Lund nimi, ja seegi õppis pea rahwa keelt ja pidas tündimata oma ülerasket ammetit.

Westen pödras nüüd edelapoolse Lapo maale ja peastis sealgi mito hinge. Kõl temal oli sagedaste näljaga wõitlemist, siiski ütles tema mitmes ja mitmes urtsikus jutlust. „Ika sai — kirjutas tema — Ewangeliumi kuulutamine sel ajal rohkeste õnnistatud. Kui siis kaa sel kõwal talwisel ajal mina pidin oma iho kullles sest määrgid äraõandma, õmmeti kanna-

wad kaa kõik hinged, keda mina kätte saanud, Kristuse wäe märgid." — Eõõdingus tulid kuu- künne pere rahwas tema wasto. Kõl oli tõõ nende kallal wäega raske, iseäranis wanema rahwa kallal, kes Jumalast ei teadnud midagi, aga wiimaks oli kaso seda suurem, mis Isfand armust õnnistas.

Westen mõtles nüüd jälle Erontheimi tagasi pöörata ja oma kooli pidada; aga Jumal arwanud teisiti. Wõõrad sõawäed olid Norra maale tulnud, kaa Erontheimi ümberkaudo. Et Westen nüüd ei peasenud läbi, siis tema kõi jo pidi Jumala tahtmise alla heitma, ja jäi Heerõesse, ühe sõõbra juurde. Seal õpetas tema kuus Lapo last ja õhtlasi kaa neid sealatsi Lapo rahwast, kes Kristust wõel ei tunnud. Seal kirjutas tema oma walitsusele ühe raas mato, kus sees oli lugeda:

„Kõige suurem ja õiete südamelik rõõm tõõsis mulle põhjapõõldsest Lapo rahwast, keda mina õpetasin, katsusin ja kinnitasin. Oh kõi see oli rõõmuks! Kus ial Lapo mees liikus, seal oli temal enamiste ika raamat põues, Jumala sõõna kuus ja Kristus südames. Neil oli suur himo Jumala sõõna järele ja nemad tänasid kõõigest südamest nii kuningat, kui kaa seda, et nende hinge õnnistuse eest sai hoolt kantud. Suuremat aega mina wiitsin neid kinnitades, keda mina kãhe aasta eest kuradi kõõisist peastsin, ja waata, mino rõõm sai tãide, kui mina neid leidsin kindlad õlewad, ja ei mite arataganenud, kuida rahwa jutud olid kuulutanud.“

1719ma aasta kewadel kãsti Westenit Taani kuninga pealinna, Hammi tulla, suusõõnaga aro

tegema. Müüd jõudis tema kuningale enesele kosta kõigest sest, mis tema oli seadnud ja pealegi tarvilist nõuu anda. Sest kaa pea kaso nähti. 1720ma aasta hakul kästi kõige Lapo rahwa hinge eest hoolt kanda, kus neid ial Trontheimi piiskopkonnas oleks leida. Seda jälle Westeni vihamehed tahtnud keelda. Veel seati Ewangeliumi kuulutamiseks rohkemat raha wälja panna.

1722 aastani õpetas Westen, ise küll mitmesuguse risti al ohtes, oma kooli lapsi. Sel samal aastal, pärast Jaani pääwa aega, hakkas tema kolmat korda teele Lapo maale. Kaa sel korral wõitis Issand tema läbi kängeste. Sest samast asjast on iseäralikult kirjja pandud:

Peedde maakonnas ilmus suur waimo ärkamine noore rahwa keskis. Oma silma weega ja raske ägamistega palusid nemad oma põlwele peal, et Jeesuse nime pärast saaksid õpetatud. Westen ehitas ise talwe koolisid. Suure rõõmuga kippusid lapsed sinna. Nädala moonaks polnud mitmel enam kaasas kui kolm naela kaera jaho. Et see neile ei wõinud piisata, siis nemad panid hästi soola hulka, mõeldes kui peaks sest rohkemat rammo tulema. Teised otsisid pääwaks tööd oma pead toita ja palusid õhtul wasto õõ aega, et koolis saaksid õpetatud. Ühe kuu pääwaga olid mõningad jo õppinud lugema, teised õppinud koguni katekismust pähhá. Veel teised, kes olid raamatut saanud, aga ei jõudnud kooli tulla, palusid wahete wahel enesele juhutamist, et õpiksid kirjja tähed tundma ja weerima, ja õppisid siis ise enesest lugema. Ja et mõningane Norra mees naeris, kaa häbematal

Kombel pilkas Lapo rahwast, kes Kristi uss poole pöörasid, siis need, kes seda pilkamist kartsid, peitsid end majade warjo ehk üksiko paika, ja püüdsid elo poolt õppida.

Mis seal weel kenaste ilmunud, sest räägib Westen ise nenda:

„Mina olen nüüd enamiste kõik lähed ja mito kaljo wahet läbi käinud, ja Issand on mino wäetima tööd õnnistanud paljo üle selle, mis mina lootsin. Kõik nüüd oli paras aeg, et Jumal waese Lapo rahwale abi saatis. Mit-
mest lahkest weel polnud kedagi leida, kes ei oleks kuraditele ohwrid ohwerdanud ja kuiusid kummardanud. — Geesama mino kolmas tee käimine Lapo maal on mino iho jõudo ja ter-
wist peaaego hoopis rikkunud. Aga mis see kõik on selle suure südameliko rõõmo wasto, et, kui Geesuse Kristuse surm mino iho sees awa-
likuks saab, ita Tema elo kaa saab awalikuks mino õnnistatud Lapo lastes. Meesamad, kes esite mino wasto olid kui hullemad karud ja hundid, on nüüd walmis minuga maailma otsa minema. Ma arwan kõi, et Saadan ei saa kiideldud sest, mis tema nüüd seal kõiwab, kus mina olen olnud. — Julgeste wõite teie õõlda, ja kuulgo seda kaa kõik pörgo wärawad: Meie armuline kuningas on kui üks õige Joosia, seda Ewangeliumi kuulutamise tööd seades, suuremat tööd teinud, kui kõik kuningad ja würstid, kes sel ajal walitsewad. Tema on hinged pörgo suust kiskunud ja taewa poole juhatanud, kunniteised nõudsid airwa ilmaliko asjo.“

Suurest Kõõlä mägedest jookseb üks aro lanne poole, Uhehaldo kaljuks nimetatud, ja seal

elas 283 Lapo rahwa hinge, kes aga wäega harwaste tulid orgudesse. Umberkauduste kihelkondade õpetajad ei teadnudki, et neid seal oli olla, ja ei olekski nende keskis midagi head jõudnud teha, sest et nemad ei osanud Lapo keelt. Aga Westen, kui tema neist oli kuulda saanud, wõttis nõuiks nende mägedesse minna. Enne tema tulemist said paganad teadust, et Lapo rahwa Apostel pidi neile tulema; selles pärast kogusid nemad koko ja pidasid oma nõiduse tembutamist teda ärakeelda. Tema tuli sellegipärast ja — wõitis nende südamed ära. 1723ma aasta Kõündla ja tükist kaa Põgasto kuu aegus waewas tema end, tüdimata nende kallal tõõd tehes, ja nägi wiimaks suurt õnnistust ilmuwat. Ei tema lahkunud kaa mite enne neist ära, ennego täieste teadis, et pagana pimedus oli nende seast kautatud ja Jumala sõna nende südamesse istutatud. Selle aja sees pidi tema palju waewa nägema. Harwaste sai tema parajat rooga, ja ainuwaiks jahutawaks keele kasteks oli temale kadaka koorega keedetud wesi. — Ulehaldust läks tema Snaa senile, kus temale sedasamasugust tõõd oli teha, ja jõudis Lehe kuu hakul tagasi Tronthemi. Sealt kirjutas tema oma ülematele: „Kiidetud olgo Jumal, kes läbi mitmesugust häda ja waewa ja kuradi kiusatust mind ommeti suure rõõmuga jälle saatnud seie tagasi. Jumal on mulle palju head teinud kõige mino elo ajal, aga seesama teekäimise ajal on Tema arm mino wasto otsekui wägewaste oowaw jõgi olnud. Ma arwan ifa, mito Lapo hinge ma olen kätte saanud, nii mito on neid Kristuse poole pöördud,

ja enamiste wõiksin mina oma elo pandiks panna, et nemad enam ei saa endise pimedusesse tagasi pöörama."

Frontheimi lähidel oli temal ka veel ise tööd teha. Kahe penikoorma peal, Stöördaalis ja Meeraagus elustasid alles pagana usu Lapo rahwas. Lehe kuu lõpul pööras tema neid otsima, ja pea tunti tema töö wilja. Jo ühe nädala pärast kirjutas tema seltsimees Starke, kuidas tema pidanud imeks panema rahwa nuto pisarad ja alalist ohkamist ja palwe tegemist, kuidas nemad kiskanud Jumala armu järele igatsedes. Ja kahe nädala pärast, wien-
damal Jaani kuu pääwal kirjutas Westen oma ülematele: „Praego tulen mina Stöördaali ja Meeraago Lapolistest, kes nüüd südamest Jeesuse Kristuse poole pöörnud on. Nemad on tõeste lahkunud kuradi wäest, ja põlewad armastuses kolmaino Jumala poole ja igatsewad kui praego sündinud lapsed Ewangeliumi selget piima. Kõik nemad hakanud mulle waewa tegid, aga wiimaks nemad ei tahtnudki minust maha jääda. Mino paadi järele tahtsid nemad uiuda, mino hobose järele tahtsid nemad joosta, ja ei tahtnud mite rahule jääda, kui mina neile sedasugust meest ei saadaks, kes neid sõno neile wõiks meelde tuletada, mis mina neile olin rääkinud, ja kes neid wõiks õpetada raamatut lugema. Veel lisasid nemad oma südame rumaluses: „Jumal õnnistago seda meest, kes seda nõuu leidnud on. Need olid aiwa selged petjad, kes enne meile tulnud. Oleks Jumal sedasama õpetajat ennemine meie

juurde saatnud, ammugi jo oleksime kõigest kura
radi tõõst lahkunud!”

Weel himustas Westen kõigest südamest
üht Lapo rahwa hulgakest katsuda, mis Krist-
jaania, see on Norra riigi pealinna, ligidal aset
oli. Aga seesama tema tõõ pärast, mis tema
Lapo rahwa kallal tegi, oli temal paljo wiha-
mehi, ja et kuningaga kirjast polnud muud nime-
tatud, kui Trontheimi piiskopkonna Lapo rah-
wast üksipäinis, ei mõõdunud siis kaa tema ülema
walitsuse meelewaid mite temale seks luba anda.
Kül needsamad Lapolised igatsesid ja palusid
hårdaste, et tema neile tuleks, aga ilma loata
ei sündinud sinna minna, ja pidi siis kaa nende
katsumine maha jääma.

Westeni iho ram hakkas ifa enam ja enam
õtsa lõppema, ja nenda ei wõinudki tema enam
selle peale mõelda, et pikemat teekäimist kätte
wõtaks. Seepärast pidi tema jo Trontheimi
jääma; aga sestagi tema kõik oma aega Lapo
rahwa heaks wiitis. Tema õpetas wälja kool-
meistrid ja Jumala sõna kuulutajad, tema pani
tarwilised kirjad kolo, kuidas neid Lapo rahwa
õpetajatele ärakulus ja pani kaa kirja kuidas
Jumal tema tõõd 1726ma aasta ajani õnnis-
tanud; aga seda kirja enam pole ollagi.

Suutumaks tema õmmeti ei jätnud oma
armastatud Lapo rahwa palged katsumata,
waid püüdis ajuti lühemaid teekäimisi ärakäia.
Ja kui temal sekski enam polnud rammu, siis
jahutas Issand tema meelt ja saatis kõige
Lapo maalt mito ja mito hinge tema juurde,
kes igatsesid Kristuse omaks jääda; ehk saadeti
temale rõõmo sõnumed, kuidas Jumal õnnista-

nud nende tööd, keda tema Lapo maale oli seadnud õpetama.

Ilka veel igatses tema pikemat teekäimist kätte võtta, aga suurest tööst oli tema iho pöduraks jäänud, ja nüüd keelasid teda haigused; ja mis veel? — vihameeste kiusamised lõpetasid tema rammo koguni. 1727ma aasta üheksamal Jüri kuu pääwal heitis tema hinge ja hüüdis wiimselt: „Isand Jeesus, Sino kätte annan mina oma waimo!“

Kõik wara, mis tema kätte oli saanud, kulutas tema Jumala sõna kuulutamiseks. Tema suri nii armutumana waesuses, et ei polnudki misga teda mätta. Sõbrad panid mätta kuse kulo wälja, ja et kül suuremad rahwas teda ei saatnud hauda, ommeti Lapo rahwas nimetasid teda veel kaua aega omaks kalliks õpetajaks, kes Lapomeest oli armastanud.

Selle mälestus, kes dige on, jääb õnnistamiseks.

— I.

RAHVUSRAAMATUKOOGU
RARA

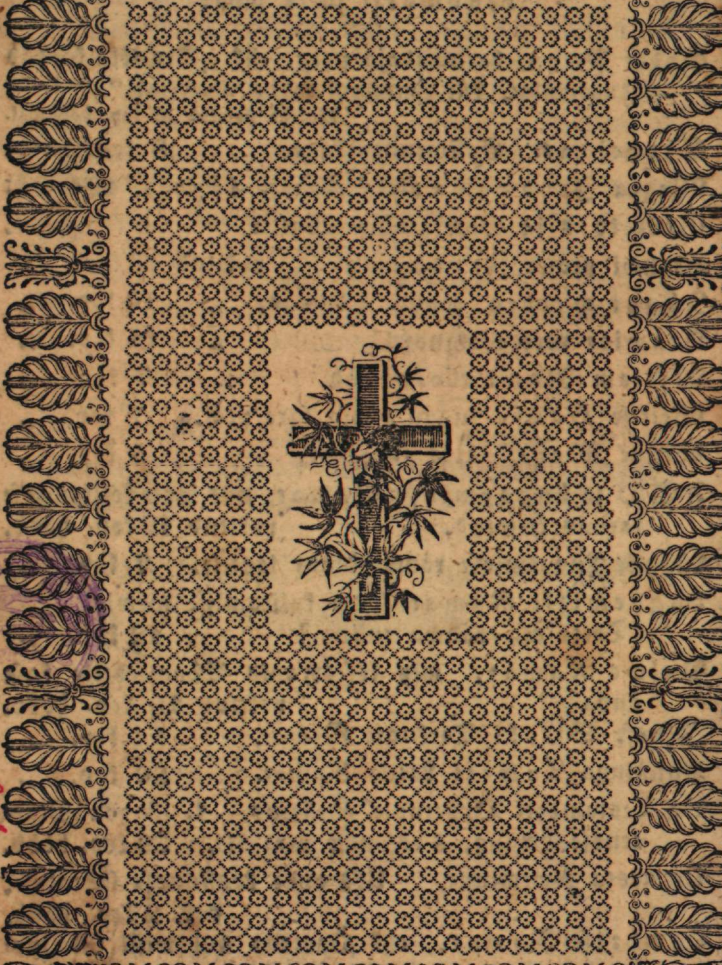
REB-844

Schüdlöffel

R 6490

Weel on Paakmanni kullo ja warraga trükkitud, ja
temma jures Tartu kirjinas, nenda kui ka Tallinnas
Lindworsi jures sada:

- Peter Pung, kaewandaja poeg, ehk „Kes ikka kardab
- Jummalat, küll Jummal tedda arwitab.“
Maksab pokitud 16 kop. hõbbemat.
- Sippelgas. Esimenne jäggo. 8 kop. hõbb.
- Wagga Jenowewa ajalik elloaeg. 4 kuioga. 12 kop. h.
- Griseldis ja Markgrahw Walter. 6 kop. hõbb.
- Krahwi praua Jenowewa. pokitud 10 kop. „
- Jõggi merres, kõnne. 4 kuioga. „ 10 kop. „
- Niawite pero walgusfel. „ 11 kop. „
- Willem Nawi ello-päwad. „ 7 kop. „
- Weikise Hanso luggu tühja sare peäl. 7 kop. „
- Waene Mart. Üks ello-käik. 5 kop. „
- U B D ja Luggemisse Ramat, mis laste kolitamisse
tarwis kirjotud. pokitud 12 kop. hõbb.
- Lühhike Luggemisse ramatokenne lastele. 7 kop. „
- Luggemisse Ramat laste kolitamisse tarwis.
[Tarto ma-rahwa tullus.] 12 kop. „
- Palwe Ramat, mis isseärranis Sdameestele kasa
anda. pokitud 16 kop. hõbb.
- Jesusse Siraki Tarkusse Ramat. 14 kop. „
- Kuninga Taweti Paulo Ramat. 20 kop. „
- Ue Testamenti Öppetusse Selletus. 1. jäggo: Mat-
teusse Ewang. 5 esimest peatükki. 30 kop. hõbb.
- Ue aasta sowiminne. Üks ande kassinusse sõbradele.
pok. 2 kop. hõbb.
- Lambrise Ramat, ehk Öppetus mil wiisil Merinos
lambad sõdetakse ja üllespetakse. 50 kop. hõbb.

Walden's copy. R. A.

